

Het pensioenstelsel van morgen: oplossingen (2)

17 december 2002 | Het Financieele Dagblad

Door: Boot, A.

Arnoud W.A. Boot

Zelden is een onderwerp zo belangrijk dat het twee columns achter elkaar rechtvaardigt. Maar 'pensioenen' is zo'n onderwerp. De stofwolken zijn aan het optrekken in pensioenland. De gevestigde elite lijkt zich eindelijk te realiseren dat een open discussie over het pensioensysteem niet door demagogie en gevestigde belangen gesmoord mag worden. Eindelijk lijkt dus een inhoudelijke discussie mogelijk.

Ons pensioenstelsel ligt zwaar onder vuur. Aanpassingen zijn nodig om de sterke punten van ons stelsel veilig te stellen. Zonder actie loopt het stelsel vast. Dit klinkt wat negatief, maar is de realiteit. De positieve boodschap is echter dat wij een heel goede uitgangspositie hebben. Als een van de weinige landen in Europa hebben wij bijna volledig gedekte pensioenaanspraken. Onze pensioenfondsen zijn weliswaar in zwaar weer gekomen door hun massale aandelenbeleggingen, maar desondanks is er grosso modo nog voldoende dekking.

Natuurlijk is er kritiek mogelijk op het wat naïeve beleggingsbeleid van pensioenfondsen, maar de fundamentele discussie moet gaan over de houdbaarheid van het stelsel, en met name over het behoud van de sterke punten van dit stelsel. Dus de malaise op de beurs (en bij pensioenfondsen) is een goede aanleiding om over de pensioenfondsen na te denken, maar niet meer dan dat.

De helderheid van de discussie vereist dat we scherp voor ogen krijgen hoe ons huidige systeem werkt, en waar de bedreigingen zitten. In mijn vorige column (zie ook www.fee.uva.nl/fm) gaf ik aan dat doorgaan op de huidige weg veronderstelt dat we op een eilandje wonen. Ons systeem wordt door sociale partners als ware jongleurs in de lucht gehouden. De essentiële voorwaarden zijn dat iedereen eraan meedoet, en dat als het even tegenzit, zoals nu door de veel te hoge aandelenbeleggingen van de pensioenfondsen, iedereen mee moet betalen om het systeem in de lucht te houden. Vandaar ook al die onzekerheid over indexering, pensioenpremies en werkgeversbijdragen.

Dwars daardoorheen loopt de Europese problematiek. Ons systeem werkt discriminerend naar mensen die tijdelijk in ons land werken, en vereist allerlei privileges voor pensioenfondsen (gedwongen deelname, en taakafbakening met verzekeraars) met bijbehorende mededingingsvraagstukken die de EU vroeg of laat zal aanpakken. En als we daar nog de demografische ontwikkelingen bij zetten (het toenemende aantal ouderen maakt het systeem steeds moeilijker betaalbaar), en de wens van individuen tot een steeds grotere beschikkingsmacht over het eigen pensioen (die er in ons systeem helemaal niet is), dan is er genoeg reden om met open vizier naar het stelsel te kijken.

Hoe kunnen we de sterke punten van ons pensioenstelsel behouden, gewenste hervormingen doorvoeren en toch zorgen dat het geheel uitvoerbaar blijft?

Kern van het probleem is dat wij zekerheid willen inbouwen in de pensioenaanspraken. Als dat niet zo was dan zouden we iedereen zijn 'eigen' pensioenpotje kunnen geven, dus een beleggingsrekening (zoals bij de zogeheten defined contribution ofwel beschikbare premie regelingen). Eigen beschikkingsmacht is dan optimaal, mededingingsproblemen zijn van de baan (iedereen kan deze producten aanbieden) en de pensioenopbouw is 'portable' (geen discriminatie van tijdelijke deelnemers).

Maar het uiteindelijke pensioen is dan helemaal afhankelijk van de beleggingsopbrengst.

Dit willen we niet. We willen zekerheid in de pensioenopbouw, althans tot een bepaald niveau. Op zich is dit vanuit welvaartsoogpunt goed te begrijpen. Tot een bepaald inkomensniveau heeft zekerheid hoge waarde.

Maar om die zekerheid te bieden is het nogal onhandig om pensioengerechtigden de speelbal te maken van honderden pensioenfondsen die er misschien wel of misschien niet in slagen om zekerheid te bieden. Wat nodig is, is een overheid die als publieke doelstellingen in het geding zijn, en zekerheid in de basispensioenopbouw is er een, haar verantwoordelijkheid neemt. Zij moet die zekerheid geven, en dat betekent dat pensioenfondsen voor de basispensioenopbouw slechts uitvoeringsorganisaties zijn. En dat betekent ook dat de overheid eindverantwoordelijk is voor de kapitaaldekking van deze verplichtingen, dus geen afwenteling op de pensioengerechtigden.

Daarnaast moet dit vaste pensioen op faire en voorspelbare wijze worden opgebouwd op basis van het aantal gewerkte jaren en de betaalde premie: 'elke euro premie koopt een vaste geïndexeerde pensioenaanspraak'. Dit voorkomt discriminatie van tijdelijke deelnemers, het pensioen is 'mee te nemen', en faciliteert trouwens ook levensloopregelingen.

Naast dit, vergeleken met nu, kleinere maar wel zekerder vaste deel bestaat er een groter 'vrij' deel dat dwars door de bestaande tweede en derde pijler heen loopt. Uit kosten oogpunt zal dit veelal op basis van collectieve contracten worden ingevuld, met een belangrijke rol voor de sociale partners bij het invullen van het type regelingen.

In mijn optiek zijn bovenstaande veranderingen haalbaar. Als er overeenstemming is over de visie en de analyse dan is er een operationeel en behapbaar traject naar het nieuwe stelsel. Verdere discussies zijn gewenst maar hopelijk wel zonder demagogie.

Mijn boodschap is dus een optimistische. We kunnen ons stelsel hervormen, zodanig dat de bedreigingen worden omzeild en aan alle essentiële wensen die wij stellen aan ons pensioen kan worden voldaan. Een belangrijk onderdeel van de oplossing is de positionering van de overheid ten opzichte van de private partijen (inclusief sociale partners). Ook uit het pensioendossier blijkt dat de overheid haar verantwoordelijkheden duidelijker moet definiëren. Het veiligstellen van het publieke belang moet vooropstaan.

Prof. dr Arnoud W.A. Boot is hoogleraar financiële markten aan de Universiteit van Amsterdam en director van het Amsterdam Center for Corporate Finance.

Metadata

Publicatie Datum	dinsdag, 17 december 2002 0:00
Auteurs	Boot, A.
Bron	Het Financieele Dagblad
Copyright Jaar	2002
Categorie	Optiek
Pagina Nummer	9
Volgnummer	16